

komentar

Ne čitam i ne pušim

Kad danas uđem u zadimljen prostor, ulazim u područje društveno neprihvatljivoga, u područje određeno i označeno predrasudama, i to naprosto više ne može biti samo lokal ili samo ured ili samo stan. U zadimljenom prostoru je zadimljenost vidljivija od ljudi i predmeta u njemu. Malo ih je još, pa i takvi polako nestaju, kao što je nestala ona zadimljena klijet lokala na Trubarevoj, a i stanovi pušača su u krasnom novom svijetu uvijek radije ledeno mrzli nego zadimljeni. I što je manje zadimljenih prostora, to smo ih više svjesni koliko su simbolični i poručujući.

Već i stoga stupanje u njih u meni budi osjećaje nalik vraćanju u našu nelijepu prošlost, u doba socijalizma. Podsvijest vam šapuće da je to okolje nezdravo i zagušljivo, i da će se uvući u vas ako se u njemu zadržite, upozorava vas, dakle, da će vas njegov smrad izdavati još dugo nakon što se vratite u svoj providni svijet, u kojemu zrak nema ni boje ni mirisa, i da će svi tamo dobro znati otkuda dolazite i tko ste. Ali ponekad je u toj zadimljenosti nešto toploga, slatkastoga, nešto domaćega, nedostajućeg.

Naša sjećanja na djetinjstvo, barem ona što sežu onkraj Berlinskoga zida, odišu smrdem i škodljivo su za zdravlje, ljudi u njima mahom kašlju i rukom tjeraju oblake dima, da bi otkrili sugovornika s druge strane stola, a svo to zaudaranje i kanceroznost naše prošlosti, sve smo to baš mi. Bilo da smo na to ponosni, ili se toga sramimo, cigaretni je dim dio nas, kao i socijalizam, i neka naša najljepša sjećanja ovijena su njime.

O tome sam razmišljao kada sam u nedjelju popodne zakoračio u oblak dima po backstageu književnoga sajma u Puli, meni nesum-

njivo najdraže literarne priredbe, koja ljetos slavi svoju dvadesetu obljetnicu.

Nešto rockerskoga je u njoj, malko zato jer se odvija tik do znamenitoga rock kluba Uljanik, malko pak stoga jer je direktorica Sajma Magdalena Vodopija, uza sve ostalo, kći legendarnoga Boška Obradovića, pulskoga pjesnika i suosnivača kulturne pulske rock skupine Atomska sklonište, a još ponajviše zato što tu vlada pravi rockerski backstage, sa svim tim pušačima, žesticom i ambijentom koji uz to ide.

U tom backstageu naprosto morate oćutjeti da su nj prije već vas ulazili Orhan Pamuk, Umberto Eco, Mirko Kovač, Boris Pahor, Claudio Magris i Slavenka Drakulić, da su tu nekoć vidani Bora Čosić, Peter Esterhazy, Abdulah Sidran i Tomaž Šalamun, da su za jednim stolom ispijali biske Boris Dežulović i Predrag Lucić, a Irwin Welsh pivo, ili da su Miljenko Jergović i Ante Tomić tu upoznali Aleka Popova i Oksanu Zabuzko.

Vonj dima cigarete je upravo redovni vonj povijesti, vonj naših maglenih sjećanja na dobra i loša stara vremena, i tih nekoliko cigareta što ih zajedno popuše gosti, novinari i organizatori, možda bolje od čega pomaze steći osjećaj da se nalazite u domovini knjiga.

I literatura je taj jučerašnji svijet, ta ona je umjetnost sjećanja ili bar umjetnost sređivanja sjećanja, pa nek' na pozornici sajma knjiga i kraljuju knjige, što još mirišu po tiskari i celulozi, nek' tamo nastupaju pisci koji još nisu odmorili prste od pisanja, nek' se na toj pozornici otvaraju najvruće društvene teme, na neki je način sve to već odavna prošlost, jer je jezik književnosti jezik minula, pa i tada kad pisci pišu o budućnosti. Književnost je stoga bila više kod kuće u sta-

rim kavanama, gdje bi ljudi u dosadi posjedali sa cigaretom u ruci, nego u današnjim coffe to go lancima, gdje ljudi sa slušalicama na uhu miluju svoje pametne telefone. Književnost je doma tamo gdje ljudi sanjareći gledaju na ulicu kroz prozore lokala i zato, dok sjedimo u autobusu ili dok stojimo u redu za kruh i već svaki tren koristimo da zavirimo u svoje ekrančić, da pogledamo e-mail ili da tweetamo, i zato se literatura tu osjeća odgurnutom i zanemarenom. Literatura od čitatelja zahtijeva vrijeme i u sukobu je s današnjim ludovanjem, u kojemu vremena nema, jer ona ljubi dosadu, a dosada je danas heretična kao i nikotin.

Zato literaturi i knjigama trenutno ne ide baš najbolje, zato već trećina ljudi u nas otvoreno priznaje da ih knjige uopće ne zanimaju, i zato su pokušaji da se literatura u obliku e-knjiga podmetne novim generacijama čitatelja pomalo patetični. U svijetu 24-satne dostupnosti, koja slavi beskonačni priključak, gdje je sve "gdje bilo i bilo kada", naprosto po nestaje prostora za knjige i za literaturu. O tome u nedogled chatate po Mrežama, a to je kao da ljudima koji na automatu u Ljubljani užurbano kupuju kreker, nudite slow food jelovnik u Kobaridu.

Da bi ljudi opet počeli čitati knjige, trebalo bi opet usporiti svijet, što je na žalost nemoguće. No nekima to barem na trenutke uspijeva, a nekima to uspijeva već cijelih dvadeset godina. Možda je to tek na nekoliko dana godišnje, možda je to tek privid, tek koprena od dima, na kojega nismo više navikli, ali pulski književni sajam, Sa(n)jam knjige u Istri, je bez dvojbe jedno od rijetkih mjesta, gdje bi se čovjek usudio kladiti da će literatura živjeti vječno.

Goran Vojnović